

De sidste 15 år er måling af voksnes kompetencer blevet en vigtig disciplin inden for uddannelsesforskningen. Richard Desjardins, ung canadier og nyansat adjunkt i uddannelsesøkonomi ved DPU, er en af de pionerer, der arbejder på at give politikerne et solidt talgrundlag at handle ud fra.

Men i modsætning til PISA har målinger af voksnes kompetencer svært ved at slå igennem i form af politisk handling.

PISA for voksne

17

Foto:Getty

Hvor kloge er vi? I de sidste 15 år er der opstået en interesse for at måle den voksne befolknings færdigheder, for der er penge i viden.

* Tal, målinger, eksakt viden. Både i medierne og blandt politikere er tørsten uudslukkelig efter præcise data: Er vi foran eller bagud i forhold til andre lande? Hvordan tegner fremtiden sig? Hvordan prioriterer vi ressourcerne bedst muligt? Siden slutningen af 1980'erne har globalisering og vidensøkonomi skabt enorm opmærksomhed om voksnes færdigheder, fordi vores evne til at begå os socialt, menneskeligt og ikke mindst økonomisk bliver stadig mere afhængig af vores viden og vores kompetencer. Parallelt med denne opmærksomhed er der skabt et nyt behov for præcise tal, der afslører, hvordan vi klarer os i den globale kundskabskonkurrence.

Derfor er der bud efter uddannelsesøkonomer som Richard Desjardins. Den 31-årige canadier har specialiseret sig i måling af voksnes færdigheder, og han er en af mændene bag den anden store interna-

tionale undersøgelse Adult Literacy and Life Skills Survey (ALL). I de kommende år vil han bo og arbejde i Danmark som adjunkt i uddannelsesøkonomi på Institut for Pædagogisk Sociologi ved DPU.

Chokket

Interessen for at måle færdigheder opstod allerede i 1960'erne, da uddannelsesrevolutionen i de vestlige samfund tog fart. Vi tilbringer stadig mere tid inden for uddannelsesinstitutionernes mure, og med den øgede efterspørgsel efter uddannelse følger også kravet om at få mere uddannelse for pengene.

»I starten målte man, hvor stor en del af en aldersgruppe, der fik en uddannelse. Det blev hurtigt klart, at det ikke giver mening, fordi elever i forskellige lande ikke nødvendigvis lærer det samme. I stedet kan man studere de færdigheder, som eleverne får

med fra uddannelsessystemet. Det giver et objektivt mål, der kan vise, hvor effektivt skolesystemet er, og hvor meget læring man får for pengene.«

Målingen af de studerendes færdigheder giver politikere og skoleledere et redskab til at forfølge den forjættede *best practice*, der kan give mere læring for pengene. I de sidste 15 år er der imidlertid opstået en ny interesse, der rækker ud over det formelle uddannelsessystem. Det er interessen i også at måle den voksne befolknings færdigheder.

Nu skal man jo som bekendt kun stille et spørgsmål, hvis man har lyst til at høre svaret. Det var der mange regeringer, der fandt ud af i anden halvdel af 1990'erne, da den første internationalt sammenlignelige undersøgelse af voksnes færdigheder, den såkaldte IALS-undersøgelse, blev offentliggjort. The International Adult Literacy Survey gav for første ▶

► gang et repræsentativt billede af færdigheder hos hele den voksne befolkning i alderen mellem 16 og 65 år i 22 lande. Da de første resultater begyndte at dukke op, var billedet noget mindre muntert, end man havde håbet, fortæller Richard Desjardins.

»Det var et chok, at relativt store dele af befolkningen viste sig at have færdigheder på et lavt niveau. De var i risiko for ikke at kunne tilpasse sig til forandringerne.«

Det viste sig nemlig, at på den skala med 5 niveauer, som de 22 landes befolkninger blev placeret ind i, landede en ganske stor del på niveau 1 og 2. Forskerne havde konstrueret skalaen således, at niveau 3 svarede til de færdigheder, som man forventede ville være påkrævede for at følge med fremtidens forandringer i arbejdslivet og økonomien. Mellem 30 procent i Sverige og helt op til 80 procent i Chile, Polen og Portugal var simpelthen ved at blive koblet af. Grund til bekymring.

Det metodiske forråd

Tilgangen i IALS var at måle på tre basale færdigheder: beherskelse af prosaspog, af dokumentationspog og af talbehandling. Disse færdigheder anser forskerne for afgørende for individets evne til at fungere i fremtidens moderne informationssamfund. Skalainddelingen er dog blevet kritiseret for at sætte kravene til kompetencer for højt, hvilket Richard Desjardins til en vis grad medgiver. »Skalainddelingen bygger på forventninger hos dominerende sociale grupper, og den er meget orienteret mod fremtiden, så måske er det ikke nødvendigt at sætte standarden så højt. Men det afhænger også af, hvad man som land går efter. Hvis man sigter mod at være en rig og konkurrencedygtig vidensøkonomi med høj levestandard, så er niveau 3 helt afgjort et mindsteniveau, som hele befolkningen gerne skulle leve op til. Men måske vil man gerne vedblive med at være et landbrugssamfund, og det er jo også helt fint. Så behøver man ikke sigte efter niveau 3. Studiet giver i hvert fald et benchmark, som landene kan måle sig op imod.«

Både PISA og IALS er også blevet kritiseret for at måle på et for snævert felt af kompetencer i form af

sprog- og talkundskaber, hvorimod færdigheder som kreativitet og autonomi udelades. Også den kritik har ifølge Richard Desjardins en vis berettigelse, men udeladelsen skyldes ikke manglende vilje, men derimod mangler i det metodiske forråd. OECD bad for nylig en række eksperter fra mange forskellige videnskabelige discipliner som sociologer, økonomer, filosoffer og psykologer om at diskutere de grundlæggende kompetencer, som er nødvendige i et moderne, komplekst samfund: Projektet fik navnet 'Definition and Selection of Competencies project' forkortet 'DeSeCo'. I rapporten Key Competencies for a Successful Life and a Well-Functioning Society fra 2003 udpeges tre typer kompetencer, der ses som afgørende for personligt, socialt og økonomisk velbefindende. De tre kompetencer er:

- Handle autonomt – sætter en i stand til at styre sit eget liv, holde fast på sine rettigheder og være en aktiv deltager i arbejdsliv og privatliv.
- Interagere i socialt heterogene grupper – evnen til at samarbejde og håndtere konflikter, når man indgår i grupper af mennesker med forskellige baggrunde.
- Bruge redskaber interaktivt – dækker ikke blot over evnen til mekanisk at bruge et redskab som en computermus eller et stykke tekst, men også en dybere forståelse af et redskabs funktion og potentielle muligheder.

Målingerne af sprog- og talkundskaber i PISA, IALS og 2. generation af studier af voksnes færdigheder ALL ligger alle inden for den sidste af disse tre typer kompetencer.

Man fik en ide om, at investering i produktion af viden medfører et ubegrænset potentiale for vækst.

»DeSeCo giver et afbalanceret billede af, hvilket læringsudbytte skolesystemerne skal give, men studier som PISA og ALL vil formentlig aldrig blive i stand til at måle alt dette på en afbalanceret måde. Derfor er det meget vigtigt at indse, at studierne kun giver en del af billedet.«

Til gengæld giver DeSeCo forskere som Richard Desjardins et ambitiøst, men ikke umuligt mål at stille efter i den løbende udvikling af undersøgelsesmeto-

der. »Det er muligt at udvikle instrumenter, der kan samle information om de øvrige kompetencer, selv om der vil være mere kontrovers, når man skal til at sammenligne, men det er ok. Jeg mener, vi bør gå den vej.«

Appetit på viden

Interessen for at måle kompetencer er kommet for at blive. Den har nemlig ifølge Richard Desjardins rod i de store forandringer, som globaliseringen har medført. Den frie bevægelse for varer, kapital, mennesker og information har skabt en stigende følelse af en usikker fremtid. Samtidig har nationalstaterne fået mindre råderum til at bruge traditionelle makroøkonomiske redskaber som pengepolitik og finanspolitik til at styre den nationale konkurrenceevne. Disse forandringer tilsammen har gjort det meget relevant for politiske beslutningstagere at få en måling af, hvor meget human kapital man har på det nationale 'lager'.

»Forandringerne har betydet, at uddannelsespolitik er blevet vigtigere som redskab. Det dækker over skabelse af viden og færdigheder, innovation, iværksætter og teknologi. Det er blevet de nye grundpiller, som regeringen kan påvirke for at sikre konkurrenceevne og fremme vækst og beskæftigelse.«

Den øgede interesse for uddannelsespolitik i den politiske sfære er ledsaget af et stigende fokus på viden og dens betydning for vækst i den økonomiske teori. I slutningen af 1980'erne opstod en ny teori- retning kaldet 'endogen vækstteori', hvor forskellene mellem såkaldt fysisk og human kapital begyndte at blive tydelig.

»Økonomer har haft en tendens til at behandle human kapital på samme måde som fysisk kapital, selv om det er to meget forskellige fænomener,« fortæller Richard Desjardins. Investeringer i fysisk kapital som maskiner giver stadig mindre ekstra afkast for hver ekstra krone, der investeres, fordi nytten af den første maskine er mange gange større end nytten af maskine nummer 5 mio. Teorien peger på, at den samme mætnings-effekt ikke indtræder ved investeringer i viden. Tværtimod får man stadigt mere afkast af den ekstra krone, jo mere man allerede har investeret. »Man fik en ide om, at investering i produktion af viden medfører et ubegrænset potentiale for vækst,« fortæller Richard Desjardins. Den ide fik

Richard Desjardins

31 år, indfødt canadier og uddannet økonom. Fra 2000-2004 forskede han ved Stockholms Universitet, hvor han skrev sin ph.d.-afhandling Learning for Well Being på baggrund af IALS-undersøgelsen. Han er nu ansat som adjunkt på Institut for Pædagogisk Sociologi ved Danmarks Pædagogiske Universitet.
Personlig hjemmeside: www.dpu.dk/om/ride

fanget både økonomers og politikeres interesse og har bidraget til en stærkt stigende interesse for, hvilket afkast i form af viden samfundet får for investeringer i uddannelse.

Når nu voksnes kompetencer er et afgørende konkurrenceparameter i en globaliseret økonomi, og der er penge i viden, hvorfor løber PISA så med al opmærksomheden i medierne? Måske fordi ansvaret er diffust.

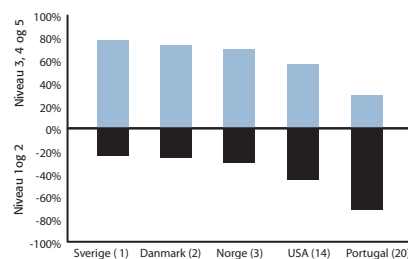
»Ved PISA er der meget på spil for Undervisningsministeriet, for resultaterne peger på det system, de er ansvarlige for. Systemer for livslang læring eksisterer ikke som sådan. I Sverige for eksempel, der nok er et af de lande, der har et mere avanceret system for livslang læring, sker der kun meget lidt koordinering mellem Arbejdsministeriet, Uddannelsesministeriet og Erhvervsministeriet. Ministerierne er nødt til at gøre en koordineret indsats for at udvikle systemer for livslang læring, og sådan er situationen langt fra i OECD-landene. Derfor har et program for måling af færdigheder, der skal understøtte dette system, svært ved at få effekt,« siger Richard Desjardins. ▲

Torben Clausen
toc@dpu.dk

Jävla svenskar

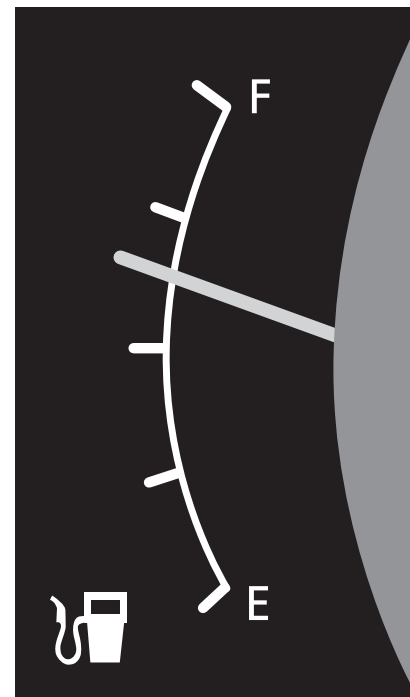
Kender du den irriterende fornemmelse af, at svenskerne er så jävla kloge, at de kunne undvære hovedet? Det er der god grund til, for da OECD i år 2000 offentliggjorde den første internationalt sammenlignelige undersøgelse af de voksne befolkningers færdigheder i 22 lande, løb svenskerne med førstepræmien i alle tre kategorier. Dog må man bemærke den pæne placering til Danmark.

Voksnes færdigheder i talbehandling

Figuren viser fem landes indplacering i OECD's måling af den voksne befolkningens færdigheder i talbehandling i 22 lande. De sorte søjler markerer den procentdel af befolkningen, som ikke behersker niveau 3, 4 og 5. Niveau 3 er de færdigheder, man forventer, er et minimum for et konkurrencedygtigt samfund med høj levestandard. De skandinaviske lande klarer sig bedst i målingen, mens USA må nøjes med en 14. plads og Portugal med en 20. plads.

Kilde: OECD: Literacy in the Information Age, Final Report of the Adult Literacy Survey, 2000.

Er du med?

Angiv, hvor tanken er 1/3 fuld. En rigtig løsning på denne opgave svarer til en talfærdighed i den høje ende af niveau 2. Svarer du rigtigt, er du altså tæt på at være parat til videnssamfundet.

Løsning: Tag udsnittet mellem kvart og halvt fuld, og del i tre lige store dele. Sæt strengen ved den første tredjedel nedefra.

Kilde: Learning a Living: First results of the adult literacy and life skills survey, Statistics Canada & Organisation for Economic Co-operation and Development, 2005, pp. 299-300.